

BRIGADE BULLETIN

DE GEZONDE SCHOOLKANTINE

DE GEZONDE SCHOOLKANTINE IS ONDERDEEL VAN DE GEZONDE SCHOOLAANPAK

Sinds de start van het programma Gezonde School is Voeding een van de thema's waar scholen aan kunnen werken. De Gezonde Schoolkantine is daarvan een belangrijk onderdeel.

Het Voedingscentrum is inhoudelijk eigenaar van het themacertificaat Voeding en beoordeelt de aanvragen.

Scholen werken stapsgewijs richting een gezondere school met ondersteuning van de Schoolkantine Brigade van het Voedingscentrum en Gezonde School-adviseurs van de GGD. Als een themacertificaat wordt behaald, ontvangt de school het Vignet Gezonde School.

10 JAAR SCHOOLKANTINE BRIGADE

Met trots presenteren wij het Brigade Bulletin. Een overzicht van hoogtepunten van het programma De Gezonde Schoolkantine van het Voedingscentrum met daarin een prominente rol voor de Schoolkantine Brigade. Dit team van brigadiers ondersteunt scholen in het voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs al 10 jaar bij het werken aan een gezondere schoolkantine. In de afgelopen jaren hebben we het aanbod van eten en drinken in de schoolkantines steeds gezonder zien worden en dat we daar een bijdrage aan hebben geleverd, daar zijn we trots op! We nemen je in dit bulletin graag mee naar hoe het allemaal begon.

EEN SPECIALE DAG VOOR DE GEZONDE SCHOOLKANTINE

De Dag van de Gezonde Schoolkantine valt elk jaar op de derde dinsdag van april. We vragen op deze dag extra aandacht voor gezonde voeding op scholen.

Scholen die zich inzetten voor het gezonder maken van de schoolkantine worden in het zonnetje gezet. In 2019 reikte Staatssecretaris Blokhuis (VWS) een Schoolkantine Schaal uit aan één van de 168 scholen die op die dag een Schoolkantine Schaal overhandigd kregen.

INTERVIEW Nel van Rhijn (kantinemedewerker) en Petra van der Klooster (teamleider) van het Stedelijk Dalton Lyceum in Dordrecht

Jullie wonnen de Stimuleringsprijs in schooljaar 2006-2007! Kun je daar iets over vertellen?

De Stimuleringsprijs was een geldprijs. Er waren drie scholen die deze prijs wonnen, waarvan onze school in dat schooljaar de eerste prijs won. We wilden graag een gezondere schoolkantine en hebben dit toen aangepakt met een Schoolkantine Brigadier. We trokken het schoolbreed, want we wilden het meteen goed doen!

Hoe zijn jullie in aanmerking gekomen voor deze prijs?

Toentertijd hadden we de kantine nog in eigen beheer. Inmiddels hebben we een cateraar (Markies), en hebben we eigenlijk alles in één klap gezonder gemaakt. Vóór de zomervakantie verkochten we nog snoep, chips en warme snacks en ná de zomer waren dat gezonde broodjes met plakjes komkommer en tomaat. Met het Voedingscentrum maakten we tussentijds afspraken in dit proces en dat doen we nog steeds: samen met onze cateraar gaan we nu voor een gouden Schoolkantine Schaal 2020-2021!

Hoe voelde het toen jullie hoorden dat jullie de eerste prijs hadden gewonnen?

Dat gaf wel een euforisch gevoel en we hadden zoiets van 'het is ons gelukt!'. Wij waren heel trots op het resultaat. Op open dagen besteden we daar nog steeds aandacht aan. Het was een hoop werk, maar we hebben onze schouders eronder gezet en dat heeft uiteindelijk veel opgeleverd. Met de prijs hebben we nieuwe professionele koelingen aangeschaft en twee automaten neergezet: de één gevuld met gezonde snacks en de ander met melk.

Hoe reageerden de leerlingen op deze verandering?

De verandering liep goed. Er werd eerst raar tegenaan gekeken maar, eerlijk is eerlijk, omdat de gezonde broodjes zó lekker waren sloeg het aan.

Wat zijn jullie tips voor andere scholen?

Het oog wil ook wat, het is belangrijk om je producten mooi aan te kleden. Het eet makkelijker en wij zien dat dit effect heeft op leerlingen. Ook het afwisselen van soorten broodjes, de betaalbaarheid en het betrekken van leerlingen zijn belangrijk bij het behouden van een gezonde schoolkantine. Bij ons is het normaal geworden en eigenlijk zou een gezond voedingsbeleid de norm moeten zijn bij alle scholen in Nederland.

VAN HOE HET ALLEMAAL BEGON TOT NU

2001
2002

Pilot Gezonde Schoolkantine

De Schoolkantine Brigade ondersteunt scholen sinds 2010. Maar al in 2001 was er een pilot van het schoolkantine-project. Deze pilot voerde het Voedingscentrum uit in samenwerking met de Hartstichting, GGD Nederland, NIGZ, TNO-PG en Universiteit Maastricht. Aan dit project deden tien scholen mee. Zeven scholen kregen materialen én begeleiding en drie scholen ontvingen alleen materialen. Er werd gewerkt aan het kantine-beleid, gezond aanbod in de kantine, hygiënenormen en voedings-educatie. TNO-PG evalueerde de pilot.

Belangrijke inzichten zijn dat scholen meer stappen zetten als de directie actief betrokken is bij het traject. En dat ze juist minder stappen zetten als er geen brede motivatie is om aan de slag te gaan. Ook wordt intensieve begeleiding gewaardeerd. We blijven het programma verder ontwikkelen om scholen goed te begeleiden. Zodat we zoveel mogelijk scholen ondersteunen om hun leerlingen gezond te laten eten en drinken op school.

2006
2010

Scholen gaan de strijd aan om gezondste schoolkantine

Scholen konden zich inschrijven voor de Stimuleringsprijs en gingen aan de slag met een werkbudget van €1.000,- om hun kantine om te toveren tot een gezonde schoolkantine. Een deskundige jury met afgevaardigden uit de wetenschap, praktijk, politiek en catering kozen een top 3 scholen die een financiële bijdrage voor de kantine ontvingen. De Stimuleringsprijs werd opgevolgd door de Schoolkantine Award: een wedstrijd waarmee scholen een kantine make-over konden winnen.

2010

De Schoolkantine Brigade gaat op pad om scholen te ondersteunen

Steeds meer scholen wilden aan de slag met hun kantine. Daarbij was er de wens voor persoonlijke begeleiding. Daarom is in 2010 de Schoolkantine Brigade gestart. En met een groeiende vraag vanuit de scholen, én een toenemend belang voor het onderwerp vanuit de politiek, kon de Schoolkantine Brigade in de loop der jaren uitbreiden. Inmiddels heeft de Schoolkantine Brigade 10 jaar ervaring met het motiveren en activeren van scholen en cateraars bij het realiseren van een gezonder aanbod in de kantine. De brigadiers helpen bij het toepassen van de richtlijnen op het gebied van

aanbod en presentatie. Zij laten scholen van elkaar leren, brengen successen en belemmeringen van scholen in kaart, helpen bij het gebruik van de Kantinescan en geven scholen persoonlijk advies. Uit onderzoek van de Vrije Universiteit blijkt dat deze ondersteuning goed gewaardeerd wordt én bijdraagt aan het gezonder maken van kantines (Evenhuis, 2019; Evenhuis, 2020). Daarnaast is in de loop van de jaren de netwerkfunctie van de brigade sterk toegenomen en intensievere samenwerking gezocht met partijen zoals GGD, JOGG, Gezonde School en JLE, om scholen nog beter te begeleiden.

2011

Het Handvest Gezonder Voedingsaanbod op Scholen wordt ondertekend

Jongeren komen op school dagelijks in aanraking met voeding. Een gezonder voedingsaanbod op scholen is één van de mogelijkheden om een gezond voedingspatroon bij jongeren te stimuleren.

Op initiatief van het Voedingscentrum werd het Handvest Gezonder Voedingsaanbod op Scholen (2011-2015) opgesteld met als doel: 'een gezonder aanbod van voeding en dranken op vo- en mbo-scholen'. Partijen uit het bedrijfsleven, de VO- en MBO Raad, het Voedingscentrum en GGD-en maakten hier onder-

deel van uit. In 2016 vloeide het Akkoord Gezonde Voeding op Scholen (2016 – 2020) hieruit voort onder verantwoordelijkheid van Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG). De partijen binnen het Akkoord hebben invloed op het voedselaanbod in scholen en bereiken ruim 750 scholen, waarvan ondertussen ruim 400 scholen één of meerdere Schoolkantine Schalen hebben gekregen. Het Akkoord Gezonde Voeding op Scholen krijgt een vervolg (2021-2025).

LEER DE SCHOOLKANTINE BRIGADE KENNEN!

Kathelijne: "Wij willen heel graag elke school helpen om een gezondere schoolkantine te behalen voor de leerlingen. Door persoonlijk advies te geven, helpen we hen om stappen te zetten naar een gezonder aanbod en aantrekkelijke uitstraling. Ik ben enorm trots op de scholen die we al geholpen hebben. Daar zie je dat ze overgegaan zijn op veel gezondere producten en dat is gewoon hartstikke mooi. Dat hebben we wel met z'n allen bereikt."

Dieuwke: "Ik werk al sinds 2013 als brigadier bij het Voedingscentrum. In al die jaren heb ik het aanbod echt zien veranderen. Mensen zijn veel meer bezig met gezondheid op school en een gezondere schoolkantine."

De eerste scholen worden bekroond met een Schoolkantine Schaal

Op de Dag van de Gezonde Schoolkantine, de derde dinsdag van april, zetten we scholen die zich inzetten voor het gezonder maken van de kantine in het zonnetje. Een voorloper van deze dag was de Schoolkantine Sterrendag op 27 november 2013 en op 19 november 2014. Toen ontvingen de eerste scholen die volgens de richtlijnen van het Voedingscentrum een gezondere kantine hadden een Schoolkantine Schaal.

Sindsdien ontvingen 989 unieke schoollocaties één of meerdere Schoolkantine Schalen. Dat is 52% van alle scholen met een schoolkantine (1900) in Nederland.

In totaal zijn 2.573 schalen uitgereikt. Hiermee kunnen scholen laten zien dat ze zich inzetten voor een gezondere eetomgeving op school voor hun leerlingen.

2013

De Gezonde Schoolkantine wordt erkend als goed onderbouwde interventie

Sinds 2015 is het programma De Gezonde Schoolkantine een erkende interventie in de Interventiedatabase Gezond en Actief Leven van het Kenniscentrum Sport & Beweging en het RIVM. In

deze database staan goed onderbouwde en effectief bevonden interventies om gezondheid te verbeteren.

2015

Positieve veranderingen in het aanbod en de uitstraling van kantines

De Schoolkantine Brigade werkte tot 2016 met de Richtlijn Gezonde Schoolkantine, waarbij de focus vooral lag op het eet- en drinkaanbod. In 2016 zijn deze richtlijnen opgevolgd door de Richtlijnen Gezondere Kantines, waarin naast het aanbod van eten en drinken ook uitstraling en beleid worden meegenomen. Ziet het eten en drinken er ook aantrekkelijk uit? Wordt de gezonde keuze de makkelijkste gemaakt? Ligt de betere keuze vooraan of op ooghoogte?

Kantines krijgen zo een gezondere uitstraling en kunnen zo worden ingericht dat leerlingen een duwtje in de goede richting krijgen, zodat zij eerder kiezen voor de gezondere keuzes. Door het vastleggen van de gezondere kantine in het beleid, en dit zichtbaar te maken in bijvoorbeeld de schoolgids of op de website, blijft het eerder op de agenda van de school en zijn ouders en leerlingen hiervan op de hoogte.

2016

Het programma De Gezonde Schoolkantine blijft op de politieke agenda

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) financiert het programma De Gezonde Schoolkantine. Hierdoor kan het Voedingscentrum scholen ondersteunen bij het gezonder maken van kantines, al is het aan de scholen zelf in hoeverre ze een gezonde kantine realiseren. In de loop der jaren is vanuit de politiek op meerdere momenten

aandacht gevraagd voor het belang van gezondere schoolkantines. In 2009 heeft tweede-Kamerlid Kees Vendrik een motie ingediend om in 2015 alle schoolkantines gezond te hebben. Het beleid is naar aanleiding van deze motie voortgezet in de jaren daarna, mede door moties van Pia Dijkstra (2014) en Agnes Wolbert (2015). In 2018 is het Nationaal Preventie-

akkoord opgesteld. Hierin is het doel gesteld om in 2020 950 gezondere schoolkantines te hebben; de helft van alle schoolkantines in Nederland. Samen met alle betrokkenen zetten we ons in om zoveel mogelijk scholen te helpen met het gezonder maken van de kantine.

2018

Heel veel scholen hebben al een gezonde schoolkantine

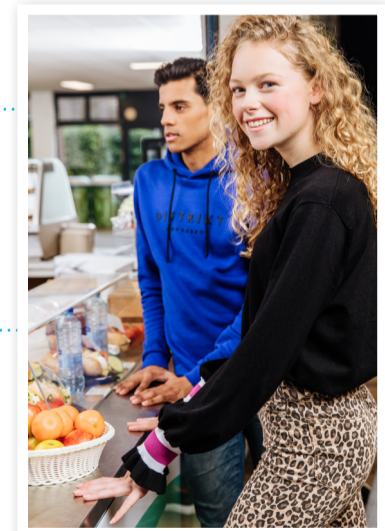
Vanaf 2018 tot oktober 2020 is er aan 741 schoollocaties een gouden of zilveren Schoolkantine Schaal uitgereikt. In totaal zijn er nu 1769 scholen in het voortgezet- en middelbaar beroepsonder-

wijs met een balie en/of automaat. Dus 42% van die scholen heeft een gezondere schoolkantine.

Alle schoolkantines gezond

Op school wordt het fundament gelegd voor de verdere levensloop van jongeren. Deze plek heeft een belangrijke voorbeeldfunctie en zou de norm moeten stellen wat een gezond eetpatroon is. Onze droom is dat alle jongeren het normaal vinden om gezond te eten. Dat jongeren voldoende kennis

hebben en worden gestimuleerd, zowel door hun fysieke omgeving zoals de kantine op school, als hun sociale omgeving zoals hun familie en vrienden, om de gezonde keuze te kunnen en te willen maken.

2020

TOEKOMST

LEER DE SCHOOLKANTINE BRIGADE KENNEN!

Judith: "Ik doe dit werk vooral om leerlingen en studenten te verleiden om gezonde keuzes te maken."

Linda: "Wij begeleiden scholen op afstand of wij brengen een bezoek aan de school. Samen met de school maken we een plan van aanpak op weg naar een Gezonde Schoolkantine. Als ik een jaar later contact opneem met de school en hoor welke stappen ze hebben gezet, dan maakt mij dat trots!"

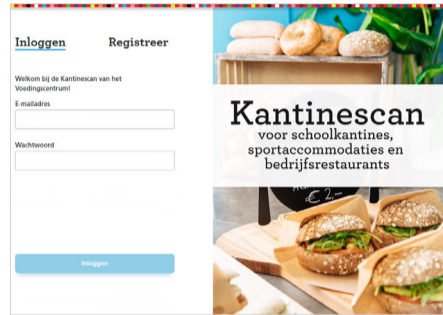
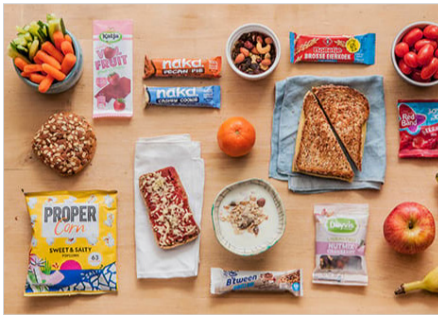

GRATIS MATERIALEN VOOR SCHOLEN EN KANTINESCAN

Het programma De Gezonde Schoolkantine stelt allerlei materialen beschikbaar om scholen te helpen bij het gezonder maken van de schoolkantine.

Scholen kunnen gebruikmaken van de website, Inspiratiebrochure, productenlijst, posters, folders, trainingen, workshops en recepten. Alleen al sinds 2019 verzonden we bijna 1.800 posters!

Tot slot hebben we een online tool: de Kantinescan. Met deze tool kunnen scholen het aanbod en de uitstraling van de kantine in kaart brengen en zien welke stappen zij nog kunnen maken.

INTERVIEW Ton de Rijt (hoofd facilitaire dienst) van Tessenderlandt in Breda

Hoe kennen jullie het Programma De Gezonde Schoolkantine?

De motor van de Gezonde Schoolkantine bij ons is de cateraar (Catermaat), maar ook Iris Dros van de Schoolkantine Brigade heeft er veel bij geholpen. Na overleg met de cateraar, Iris en de directie hebben we besloten met deze cateraar in zee te gaan en écht aan de slag te gaan.

De eerste gouden Schoolkantine Schaal was van jullie. Vertel!

We hadden al een Schoolkantine Schaal in 2015 en 2016 behaald op basis van eerdere richtlijnen. Toen Iris aangaf dat je op basis van nieuwe richtlijnen een zilveren of gouden Schoolkantine Schaal kon halen, wilden we graag voor goud gaan. Wij hebben daarom onze schouders eronder gezet en behaalden in 2016 de eerste gouden Schoolkantine Schaal van Nederland!

Welke stappen hebben jullie gezet voor deze eerste gouden Schoolkantine Schaal en hoe kijken jullie hierop terug?

Aan de rand van het schoolplein stond een frietkar. Maar dat vonden we als school niet meer van deze tijd, en de ouderraad was het met ons eens. In goed overleg met de eigenaar

hebben we gekeken naar een oplossing en uiteindelijk is hij vertrokken. We zijn toen gestart met catering in de school en het aanbieden van broodjes. We zijn van een luik in de aula, naar een cateringuitgiftepunt met volledige cateringkeuken gegaan. Het is een traject geweest van drie jaar.

Onze leerlingen waren gewend aan een wit broodje, maar in samenspraak met de cateraar besloten we om standaard bruin brood aan te bieden. Dat is even spannend, maar ze reageerden goed op deze verandering. De cateraar maakt het aanbod aantrekkelijk op een manier dat het ook zakelijk interessant is om te cateren. In de lessen besteden we ook aandacht aan gezonde voeding. Ik denk dat het meerdere factoren zijn die er samen voor gezorgd hebben dat het goed loopt. Nu voldoen we ook al aan de laatste update van de Richtlijnen Gezondere Kantines. Het is een proces dat constant bijgesteld wordt.

Wat is jullie gouden tip voor andere schoolkantines?

Mijn gouden tip is vooral: 'blijf met elkaar in gesprek'. Vaak hoor ik van andere cateraars dat ze geen overleg hebben met de school. Maar het is juist belangrijk om het samen te doen, dan kun je elkaar versterken. De cateraar doet 80% en de overige 20% is de inzet van de school. Zij kunnen er bijvoorbeeld voor zorgen dat er pleinbeleid is. Zowel de cateraar als de school gaan voor een gezonde jeugd!

ONZE AANPAK

Met onze aanpak enthousiasmeren we zoveel mogelijk scholen om in de schoolkantine een gezond en duurzaam aanbod volgens de Schijf van Vijf aan te bieden.

We weten uit onderzoek dat persoonlijke begeleiding helpt in het proces, en tegelijkertijd zetten we ons in om scholen zelfstandig te kunnen laten werken aan een gezonde schoolomgeving. Scholen inspireren elkaar

en leren van elkaar. De maatschappij voelt de verantwoordelijkheid om de nieuwe generatie gezond te laten opgroeien. En het Programma De Gezonde Schoolkantine maakt dat mede mogelijk.

www.voedingscentrum.nl/gezondeschoolkantine